05 V 7

EESTI PÄEVALEHT

ESTNISKA DAGBLADET
12. aastakäik
Toimetaja Juhan Kokla
Vastutav väljaandja (unsv. utg.) Hans Schöier
Peatoimetus ja talitus:
EESTI MAJAS, Stockholmis, sissekäik, Kocksgränd 3
Aadress: Box 16320
103 26 Stockholm 16
Telefon: 21 84 46
Toimetus Eskilstunas:
Toimetaja Jüri Aus
Aadr.: Eesti Päevaleht, Box 120, 631 02 Eskilstuna. Tel.: 016/14 77 72
Tellimispostgiro nr. 28659
Tellimishinnad:
Aasta .... kr. 147:--
Termin (4 kuud) ...... kr. 53:—
Kuu .... kr. 15:—
Kuulutusehind 75 öört mm.
Arikuulutused 1 kroon mm.
Eskilstuna-Kurirens Tryckeri AB
Eskilstuna 1970

Eskilstuna-Kuriren

Upplaga C
Neljapäeval, 16. aprillil 1970
Nr. 87 (3371)

Brezhnev kipub varjutama kõiki teisi Kremli tippmehi

MOSKVA — N. Liidu aladel valmistutakse suure propagandakäraga ette järgmisel nädalal algavaks Lenini-juubeliks. Sel puhul on tähelepanu äratanud Kremli parteijuhi Brezhnevi erakordselt suur dominants mis puutub esinemistesse üldiselt ning temale loovutatud aega TV-s. Näiteks võib nimetada, et kahe päeva jooksul lasti Brezhnevil esineda televisioonis kokku viis tundi, kusjuures näidati parteijuhi külastust Harkovi, kus kohalikule traktoritehasele anti üle Lenini orden. Äratas tähelepanu, kuivõrd alandlikult punategelased, kelledele anti sõna pärast parteijuhti, ülistasid Brezhnevi. Avaldati tänu kompartei keskkomiteele ja "seltsimees Brezhnevile isiklikult". Taolist formulatsiooni pole peaaegu kunagi kasutatud pärast Hrushtshovi langust ja "troika" võimuletulekut.

MOSKVA — Vaatlejad Moskvas, kes vähegi omavad kogemusi Kremli potentaatide elust-olust, märgivad, et mitmed asjaolud lasevad oletada, et praegusel momendil Brezhnevist kõrgemat tegelast N. Liidu juhtkonnas ei ole. Selle kohta annavad tunnistust pikad ja detailirikkad reportaazhid Brezhnevi külastusest Ukrainasse ja ka muud võibolla vähem silmapaistvad detailid. Mis puutub massmeediate saadetesse, võib võrdluseks märkida, et kui president Podgornõi käis Lenini ordenit üle andmas Orenburgis, refereeris raadio tema külastust ja kõnet kõigest seitsme minutiga. Seda tehti umbes pool tundi enne, kui TV hakkas saatma "Brezhnevinadi". Meenutatakse tagantjärgi ka seda, et kui eelmisel kuul leidsid Valgevenemaal aset sõjalised suurmanöövrid siis oli Kremli tegelastest kohal neid jälgimas Brezhnev üksinda. Teda ümbritsesid peaaegu demonstratiivselt kõiksugused marsalid ja kindralid. Ja lõpuks meenutatakse veelkord, et kui hiljuti Kremli tippe tabas suurem "nohuperiood", oli Brezhnev ainsana parima tervise juures.

MOSKVA — Harkovis pidas Brezhnev välispoliitilise programmikõne, kusjuures ta muuhulgas mainis, et venelased suhtuvat relvastuse võidujooksu pidurdamisse positiivselt. Vastav kokkulepe ameeriklastega olevat teoreetiliselt mõeldav, eeldusel, et USA avalikul opinioonil "õnnestub auku pähe rääkida relvatööstusritele ja sõjaväelastele". Brezhnev toonitas, et ameerika "kullide" väited, nagu kavatseks N. Liit lepingust hoolimata jätkata strateegiliste tuumarelvade tootmist, olevat "sõjaõhutajate" vana trikk, mille eesmärgiks on üldsuse hirmutamine suuremateks panusteks riigikaitsejaks.

UUDISEID... LÜHIDALT

MOSKVA — Brezhnev laskis tavakohaselt N. Liitu paista "maailma suurima rahusõbrana". Isegi Puna-Hiina konflikti kohta märkis ta, et Kreml tegevat oma parima selleks, et lahkarvamusi rahulikul teel lahendada. Üldsõnaliselt puudutas ta ka olukorda Lähis-Idas ja kordas varemesitatud nõudmisi, millede kohaselt Iisrael peab oma väed okupeeritud aladelt tagasi tõmbama. Ta süüdistas seejuures ka USA-d, kes olevat huvitatud pinge säilitamisest selles piirkonnas. Konkreetseid ähvardusi Iisraeli aadressil ei esinenud, samuti ei andnud Brezhnev kindlaid lubadusi Araabia riikidele. Vietnami kohta sõnas parteijuht, et ameerika kindralite lubadused kindlaks sõjaliseks võiduks olevat täielikult luhtunud. "Kallaletungija seisund on tunduvalt halvenenud, nii sõjaliselt, poliitiliselt kui ka moraalselt", ütles Brezhnev. Euroopa kohta olid parteijuhi väljendused umbes sama mittemidagiütlevad ja sama "rahuarmastavad".

Venelane oli küüditusohus

BUENOS AIRES — Parempoolsed põrandaalused ringkonnad üritasid Argentiinas ühe N. Liidu diplomaade küüditamist vastukaaluks ühe Paraguay konsuli küüditamise eest pahempoolsete organisatsioonide poolt.

Küüditamine, mis toimus N. Liidu saatkonnahoone lähedal, ebaõnnestus, kuna venelane kukkus autost välja ning tal õnnestus põgeneda saatkonnahoonesse. N. Liidu valitsus on avaldanud vähejuhtumi pärast Argentiina valitsusele valju protesti.

Röövi N. Yorgi tänavatel

NEW YORK (EPL) — Röövimised kuuluvad New Yorgi argipäeva ja üha rohkem tabab see ka eestlasi, kes linnas elavad.

Manhattanil sattus neil päevil juba teist korda röövlite küüsi eestlane K. B., kellele allmaaraudtee trepil selja tagant kallale tungisid kaks mustanahalist röövlit, keda abistas kolmas valvates, et keegi peale ei tuleks. Et mitte aega viita, lõigati eestlasel, kes pikali oli tõmmatud, taskud noaga läbi ja võeti ära nende sisu. Kuna eestlane püüdis vastu hakata, karistasid röövlid teda sellega, et talle noaga lõigati haavu ninale ja näkku. Tal tuli viibida mõned päevad haiglas. Röövi toimus kella 17 ajal, seega päevavalguses. Ohver kaotas 110 dollarit ja dokumendid.

Eelmine kord tungisid röövlid talle kallale kaks kuud tagasi pakifirmasse minnes. Pimedas ja vihmas kargasid talle kallale kaks "hipit", kes revolvriga ähvardades võtsid ära temalt pakitsemiks kaasa võetud 200 dollarit.

Politsei on seletanud K.B.-le, et selliseid rööve on nii palju, et võimatu on süüdlasi tabada.

METSAKODU UUDISMAA
POSTIARVE 69 47 71 FALKÖPING
VABAÕHUPIIRKOND EESTI SKAUTLIKELE NOORTELE

Raamat toidu tehnoloogiast

NEW YORK (VES) — Ühendriikides ilmus trükist ingliskeelne raamat toidutehnoloogia alalt, mille autoriks on prof. dr. Endel Kärmas. Raamat, mille tiitliks on "Värske liha töötlemine" ("Fresh Meat Processing") on jagatud sisult kahte ossa: a) Omadused (nagu maitse, värv, kude jne.) ja b) Säilitamine. Raamatu hinnaks on 35 dollarit.

Proteiinide tähtsus meie igapäevases toidus on suur. Täiskasvanud inimene vajab päevas vähemalt 0.5 grammi proteiini üle kilogrammi kehakaalu kohta; lastele on see hulk suhteliselt suurem. Kuid mitte üksnes proteiini hulk, vaid ka selle oluliste amiinohapete sisaldavus ja vahekord on suure tähtsusega, et ära hoida proteiini alatoitlust. Liha võib selles suhtes pidada peaaegu täiuslikuks proteiini allikaks, kus esinevad kõik olulised amiinohapped inimorganismile vajalikus vahekorras.

USA-s omistatakse lihale igapäevases toidus suurt osatähtsust — tervelt 25 prots. toidudollarist kulutatakse loomadest toodetava liha ostmiseks.

Ülalnimetatud raamat on esimene köide kolme-köitelisest sarjast. Autoril on juba valminud teise köite käsikiri ning see antud üle trükkimiseks kirjastajal. Kolmas köide valmib järgmise kolme kuu jooksul.

Dr. Endel Kärmas töötab New Brunswickis, N. J. Rutgersi ülikoolis toiduteaduskonnas professorina. Ka doktori väitekirja kaitses ta toiduteaduse alal samas ülikoolis. Ta töötas enne seda mõnda aega ühes toitude suurfirmas uurimistööde alal. Eriteadlasena on ta tuntud nii siin maal kui ka Euroopas, kuhu teda on kutsutud loenguid pidama.

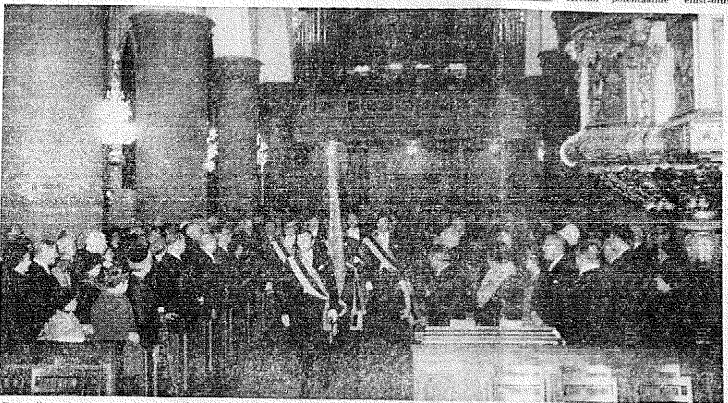

Eesti Üliõpilaste Seltsi 100-aasta juubelipidustused toimusid nädalavahetusel Stockholmis. Reede õhtul toimus Jakobi kirikus pidulik jumalateenistus, kus teenisid peapiiskop J. O. Lauri, abipraost Konrad Veem ja õpetaja Voldemar Takkel, kellest viimane pidas juubelikohase jutluse. Pildil tuleb kirikusse EÜS sinimustvalge lipp, ees kõnnib esimees Vello Mänd. Kirikus oli ligi 400 inimest. (EPL-foto Lepper).

J. Lattiku kuldrist müüdi ära oksjonil

Nagu nüüd teatavaks saab, oli Stockholmi oksjonimajas hiljuti enampakkumisel rida esemeid kadunud riigitegelase ja vaimuliku Jaan Lattiku pärandustombust, m.h. kuldrist, millise Viljandi maakogudus talle teenete eest kinkis aastal 1937. Risti kullaväärtus oli 400 krooni ümber, kuid palju suurem oli selle väärtus mälestusesemena ajaloolise tähtsusega inimesest. Rist müüdi ära 755 krooni eest ühele isikule, kes oli oksjoniametile teinud ülesandeks tema nimel pakkuda.

Nagu hiljem seletati, olevat ostja taga seisnud grupp endisi Viljandi maakoguduse liikmeid Kanadas, kes olid volitanud pakkumise kuni 1000 kroonini. Kuidas pakkujad oksjonist, mis Stockholmi eesti avalikkuses teada ei olnud, kuulsid, on jäänud teadmatuks, samuti kes ostjad on.

Märkida võib, et Södertälje Eesti Kogudus, kelle õpetajaks Jaan Lattik kuni viimseni oli, soovis risti oksjonilt päästa ja tegi pakkumise pärandustombu hooldajale, kadunu asju eluajal ajanud eestlasest juristile, mida aga ei aktsepteeritud.

Oksjonil oli Södertälje eesti koguduse esimees üheks pakkujaks, olles koguduse poolt volitatud pakkuma kuni 750 kroonini. Vastaspakkuja tõstis aga pakkumist viie krooni võrra ja rist läks temale. Hiljem püüdis kogudus kontakti saada ostjaga, et mälestusrist siiski jääks kogudusele.

Kuidas sattus mälestusrist oksjonile? Nagu selgub, ei olnud Jaan Lattikul palju pärandada. See, mis ta paguluses oli teeninud ja kokku hoidnud, selle kulutas ta oma lastele, kelledest tütar ja poeg asuvad kodumaal, üks poeg aga Kanadas Montrealis. Eriti oli tal südamel paljukannatanud tütar, kes oli palju aastaid viibinud Siberis.

Pärandustombus leidus vallasvarast eelmainitud kuldrist, paar käekella, mis olid kuulunud ta abikaasale ja kaks Eesti Posti aktsiat, millised olid kõik oksjoneerimisele antud. Peale selle oli ta pärandi hulgas uue raamatu "Meie vanad noored" käsikiri, mis jäi ilmumata — seda ei oksjoneeritud ja kui leidub kirjastaja, siis võibolla ilmub see postuumselt. Kellad müüdi tundmatutele ostjatele, ajalehe eesti Posti aktsiad ostis üks rootslane 22 krooni eest (nimiväärtus kokku 200 krooni), nähtavasti kurioosumina.

Oksjoneerimisele läksid asjad ilmselt hooldajale antud direktiividel.

Võib arvata, et Jaan Lattiku kalli mälestuseseme oleksid eestlastele päästa tahtnud peale Södertälje koguduse ka teised kadunuga seotud olnud organisatsioonid, kui need vaid oleksid informeeritud olnud, et kavatsus on risti oksjonile lasta.

L. Vahter Stockholmi

NEW YORK (VES) — Vaba Eesti Komitee esimees mag. jur. Leonhard Vahter sõidab ametiülesannetes maikuu alguses Euroopasse koos abikaasaga.

Mag. Vahter külastab reisil Prantsusmaad, Hispaaniat, Saksamaad, Inglismaad ja Rootsit. Siin on ta reisi eesmärgiks Stockholm.

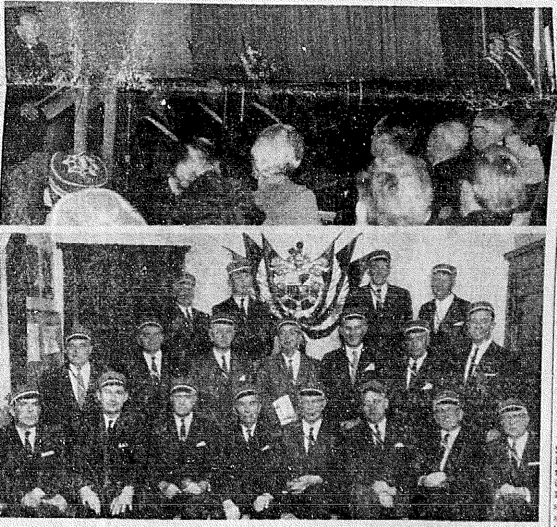

Kanadas tähistati EÜS 100-a. juubelit nädal varem kui Stockholmis. Piltidel ülal juubeliaktus Toronto Eesti Majas. Kõnetoolis prof. Karl Aun, temast paremal eestseisus — O. Roots, U. Petersso (esimees) ja V. Mändvere. All EÜS vanematekogu 100 a. juubelil. Esireas vasakult: A. Kaigas, H. Oder, R. Kaimre, auvilistlane J. Müller, S. Veidenbaum (esimees), E. Heinsoo, J. Püroja, A. Laur. 2. rida — K. Kurg, J. Künnapuu, R. Antik, A. Kurlents, E. Taul, H. Kirik, K. Kallas. 3. rida — A. Peel, J. Timusk, 7. Saar, E. Leetmaa. Pildilt puuduvad A. Grönberg, A. Kerson, J. Käis ja E. Võsu.

von Braun hoiatab

WASHINGTON — Endine saksa raketiteadlane, dr. Wernher von Braun, kes praegu on USA maailmaruumi uurimise organisatsiooni — NASA — operatsioonide planeerimise juhiks, väitis, et praeguse eelarve juures — 3,3 miljardit dollarit aastas — on USA-l väga raske pikemas perspektiivis N. Liiduga sammu pidada ja tema arvates on N. Liit maailmaruumis orbiiti lastavate uurimisjaamade väljaarendamise alal USA-st ette jõudnud. Dr. Braun leiab, et venelastest ettejõudmiseks tuleks USA-l rakendada maailmaruumi programmi 6 miljardit dollarit aastas.

Timoshenko surnud

Moskvast teatati, et seal on 31. märtsil surnud punaarmee marsal Semjon Timoshenko, kes sai tuntuks II maailmasõja ajal. Timoshenko kuulutati Stalini ajal 1938. aastal rahvavaenlaseks ja teda ähvardas hukkamine.

Tema päästnud Hrushtshov, kes oli Stalini pailapseks sel ajal. Timoshenko jäeti ellu ja ta hakkas karjääri tegema, olles Kiievi sõjaringkonna ülemaks. Vene kallaletung Soomele 1939, millele järgnes lüüasaamine, sundis Stalinit appi kutsuma Timoshenkot, kelle juhtimisel arvuliselt tohutus ülekaalus olev punaarmee suutis murda läbi Mannerheimi liinist. II maailmasõja ajal oli ta juba marsal ja määrati 1940 sõjaministriks. Kui puhkes sõda senise liitlase Saksamaaga, oli Timoshenko keskrinde ülemjuhatajaks. Hiljem ta suruti jälle tahaplaanile. Ta oli sündinud 1895 Bessaraabias.

Kiviõli metsa "profiiliks" on kõrge tuhamägi. Paremal Peepude suguvõsa vanad kivist ristid.

TÄNAPÄEVA IDA-VIRUMAA

Kanada metsloom laantesse

Kohtla-Järve rajoon (endine Ida-Virumaa) on kui auke täis kangas. Need augud on nn. vabariiklikku alluvusega linnad: Narva (ja Narvale allub Narva-Jõesuu), Sillamäe ja Kohtla-Järve (ning viimasele alluvad Kiviõli linn, Püssi ja Viivikonna alevid ja Kohtla-Järve linnajagudena esinevad Jõhvi, Ahtme, Sompa, Kohtla ja Kukruse). Sellega on rajooni pindala ka ainult 3186,7 ruutkilomeetrit ning elanike arv 28 200. Rajooni idapiiriks on Narva jõgi.

Rajooni loomastiku osas esineb broshüüris "Kohtla-Järve linn ja rajoon" (Tallinn 1969) huvitava märkusena see, et "Avijõe kallastel ja Narva veehoidlal on leidnud endale kindla elukoha väärtuslik karusnahaloom ondatra. See Kanadast pärit loomake toodi Eestisse esmakordselt 1947. aasta. Nüüd on ta laialdaselt levinud ja sigineb kiiresti."

Kohtla-Järve rajoonis on praegu 21 põllumajanduslikku ettevõtet — 12 kolhoosi ja 9 sovhoosi. Peale nende asub Soome lahe ja Peipsi järve kaldal 3 kalurikolhoosi. Sovhoosidest neli (peamiselt suuremate tööstuskeskuste lähedal) olevat spetsialiseerunud köögiviljakasvatusele. Need on: Erra sovhoos Kiviõli külje all, Kohtla-Järve sovhoos Kohtla-Järve ning Jõhvi vahelisel maa-alal, Sinimäe sovhoos Sillamäe lähedal ja Narva sovhoos Narva linna piirkonnas. Need sovhoosid varustavat põlevkivibasseini kõrval ka Ivangorodi, Leningradi ja teiste vene linnade elanikke puu- ja juurviljaga. Rajooni koosseisu kuuluvad nüüd ka endised Tartumaa vallad — Avinurme ja Lohusuu (kuni Mustvee linna piirini).

Kurtna metsade kohta öeldakse broshüüris "Kohtla-Järve linn ja rajoon", et need "metsad ja kogu taimestik hävis suures metsatulekahjus."

Sellele lisatakse, et "läks hulk aastaid, kuni paljastele liivamägedele uus elu tuli. Kuigi mõnnade nõlvakule on kerkinud uued metsad, leidub veel külaspäiseid liivakünkaid, kus ükski taim pole enam juurdunud." Kurtna järvestikus Räätsma järve kaldal asuvat Kuremäe metsakonna hooned. Konsu järv varustab veega Kohtla-Järve linna. Turistide poolt kõige külastatavamaid kohti rajoonis olevat Kuremäe klooster. Üteldakse, et "kaunitel suvepäevadel peatub seal kümneid autobusse", sest "tahab ju iga 20. sajandi rändaja pilku heita pimedale keskajale ja oma silmaga näha elavaid nunnasid."

Huvitav on ka pilk Kuremäe ümbruse loodusele. Üteldakse, et kui tõusta "Kuremäe 32 meetri kõrgusele kõrgendikule, siis avaneb kaunis vaade igasse ilmakaarde. Põhja pool kerkivad taevaservale tuhamäed ja

Järg. lhk. 2

EPL *16. aprillil 1970*

Kreeka probleem

Inimesed unustavad kiiresti ja meie aja läänemaailma inimeste enamikul tohiks olla üsna tume teadmine paljude rahvaste saatusest balti maadest kuni balkani riikideni Teise maailmasõja ajal ja sündmustekäigust, mis viis neid vene ülemvalitsuse ja kommunistliku rezhiimi alla. Nõnda ütles ikestatud rahvaste suur sõber professor Birger Nerman oma eessõnas ameerika tuntud ajaloolase Hawthorne Daniel'i raamatu rootsikeelsele tõlkele, mis 1959 ilmus pealkirjaga "Satellitstaternas martyrium". See on kohutav lugu kallaletungist,petmisest, lubadusmurdmisest, piinamisest, mõrvamisest, küüditamisest ja tervete rahvagruppide hävitamisest, mida teostasid nii natsistid kui kommunistid, tähendas Nerman. Tähtsaim õpis, mille too põhjalik uurimus jätab Lääne lugejale, on see, et mitte kunagi usaldada kommuniste, mitte kunagi sõlmida kokkuleppeid nendega ja mitte kunagi teha järeleandmisi neile. Demokraatiate hulgas peab alati olema valvel kommunistide vastu, ühelgi erakonnal ei või olla koostööd nendega ja ühtki kommunisti ei tohi lubada mõnele tähtsamale kohale.

Tõepoolest, inimesed kipuvad ruttu unustama ja tänapäeva maailma mälu näib olevat veelgi lühem kui 1959, mil professor Nerman oma hoiatuse kirja pani. Vastasel juhul oleks vaevalt võinud jääda ruumi niisugusele meeltesegadusele, nagu see mõnda aega valitseb Kreeka ümber läänemaailmas. On justkui üldiselt kujunenud arvamine, nagu poleks Kreekal kunagi olnud vähimatki ühist Albaania, Bulgaaria, Eesti, Jugoslaavia, Leedu, Läti, Poola, Rumeenia, Tshehhoslovakkia ja Ungari saatusega. Ometi on rohkesti ajaloolisi fakte, mis näitavad, et Nõukogude ekspansioonikavas polnud Kreeka mingiks erandiks. Kui sellest hoolimata Kreeka pääses kommunistlikust võimuhaaramisest, siis üksnes tänu teatud juhustele.

Ettevalmistus kommunistlikuks võimuhaaramiseks Kreekas algas juba Teise maailmasõja ajal, kui vastupanuliikumine saksa okupatsioonile võttis sissisõja kuju. Ühe sissidekoondise moodustas kindral Zervas kreeka rahvuslike vabariiklaste ühingu EDES nime all. Teine koond koosnes kahest kommunistlikult meelestatud rühmitusest — nn. rahvuslikust vabastusrindest EAM ja nn. rahvaarmeest ELAS. Esmalt töötasid kõik tähendatud koondised üksmeelselt koos, kuid juba 1942 alates hakkasid mõlemad kommunistlikud rühmitused võitlema ka kindral Zervase demokraatliku EDES-organisatsiooni vastu. 1946 algul oli peaaegu kogu maa kommunistlike jõukude võimsuses, väljaarvatud Ateena ja Saloniki ümbrused.

Kuigi Stalin oli varem nõustunud Kreeka kuuluvusega Inglise huvipiirkonda, väitis Nõukogude delegaat Liitunud Rahvaste julgeolekunõukogu esimesel kokkutulekul 1946 veebruaris, et väike inglise väesalk Kreekas ohustavat maailmarahu. UNO-komisjon käis hiljem olukorda kohapeal uurimas, kuid tagajärjeta. Miski ei takistanud kommuniste kasutamast üle kuuesaja kilomeetri pikka piiri vastu Albaaniat, Jugoslaaviat ja Bulgaariat, et jätkata relvade ja varustuse vedu sealsetest baasidest, mida N. Liit pidevalt täiendas. Ei tähendanud midagi ka 1946 sügisel inglaste prantslaste ja ameeriklaste järelvalvel toimunud rahvahääletus, mis langes monarhia kasuks. Nõukogude abiga muutusid kommunistid nii aktiivseks, et Inglise abist Kreekale enam ei piisanud.

Olukord hakkas paranema Trumani-doktriini väljakuulutamisega 1947 märtsis, mille järgi Kreeka sai USA majanduslikku abi. Veelgi raskemaks löögiks kommunistidele kujunes aasta hiljem puhkenud tüli Jugoslaavia ja N. Liidu vahel, mis pani tegelikult seisma Nõukogude relvasaadetised mõtteosalistele Kreekas. 1949 võis Kreeka taas elada rahus maailma vabade rahvaste hulgas, kuigi kõik raskused polnud veel võidetud. Kommunistid jätkasid aegamööda oma õõnestustööd, sest kuigi esimene võimuhaaramise katse oli äpardunud, püsis eesmärk edasi. Sel taustal peaks tavalise arusaamise järgi hindama ka viimast sõjaväelist riigipööret Kreekas kolm aastat tagasi. Kui pole muidugi unustatud Ida-Euroopas toimunud vägivalda paljude rahvaste kallal Balti riikidest kuni Balkani maadeni.

A.K.

Võitlus tsensuuri vastu Venes
Liikvel põrandaalune kirjandus

(VE) — Venelased ütlevad, et tsensuur oli olemas juba enne kirjanduse tekkimist ja kuna tsensuur on seega kirjandusest vanem, peab kirjandus olema kavalam. Vastavalt sellele ongi tänapäeva N. Liidus tekkinud ulatuslik põrandaalune publitserimine, mis kannab nimetust "Samizdat". See sõnasilpide kombinatsioon tähendab umbkaudu "Meie kirjastame ise" — see tähendab, mitte riik,vaid rahvas oma tahte järele.

Põrandaalune kirjastamine oli tuntud ka tsaariajal, kuid vastandina tollele perioodile, ei ole nüüd Venemaal olemas salajasi trükipresse — KGB võrk on selleks liiga tihe, et illegaalsed Trükikojad saaksid tegutseda.

Vahendiks on kirjutusmasinad, milledel produtseeritakse korraga neli kuni kaheksa kopeerlehekülge ja mis siis siidpaberist manuskriptidena saadetakse laiali üle maa.

Nende kaudu saavad mõnikord inimestele teatavaks salajased protestid ning kohtuprotokollid, samuti keelustatud kirjandusteosed nagu näiteks Solozhenitsõni romaanid, George Orwelli "Loomade farm" ja vabadusluuletused. Viimasel ajal on "samizdat" rajanud enesele tee isegi keskkoolidesse, kus õpilased on agarateks paljundajateks. Selle kirjandusliigi populaarsus on õpilaskonnas suur, mida iseloomustab järgmine Moskvas laialdaselt levinev lugu: "Üks N. Liidu tegelane läheb oma naise tuppa. "Natasha, sa oled ju viis päeva järgemööda masinal kirjutanud. Mis töö sul nii kaua aega võtab?" küsib mees.

"Oh, Ivan", vastab naine. "Kas sa siis ei tea? Ma kirjutan ümber Tolstoi "Anna Kareninat". See on ju väga paks romaan" "Aga miks siis?" on Ivan hämmastunud. "See on ju lubatud ja seda võib osta igast Moskva raamatukauplusest", " "Seda muidugi", nõustub Natasha. "Aga lapsed ei loe midagi, mis pole masinal kirjutatud".

Münchenis tegutsev N. Liidu Uurimise Instituut korraldas jaanuaris Londonis sümpoosioni, mille raamides hiljuti N. Liidust põgenenud kirjanikud ja intellektuaalid diskuteerisid N. Liidu tsensuuri ja sellest kõrvale hoidmise küsimusi. Seal selgus, et Stalini ajal oli igasuguse illegaalse kirjanduse levitamine peaaegu täiesti võimatu. Hrushtshovi ajal jõudis see tegevus haripunkti ja kahanes uuesti Brezhnev-Kossõgini ajal.

Praegune terror ei ole aga siiski nii intensiivne kui Stalini ajal ja seega saab "samizdat" jälle kuidagi eksisteerida.

1965.a. ilmusid salaja sellised zhurnaalid nagu "Russkoje Slovo", "Kolokol" ja "Sfinks". Pearõhk nendes oli vabal poeesial. Sama aasta septembris arreteeriti Andrei Sinjavski ja Juli Daniel, kes olid ligi kümne aasta jooksul avaldanud varjunimede all lääneriikides oma N. Liidu vastaseid töid. See ja järgnenud arreteerimiste laine ei sulgenud siiski põrandaalust pressi, kus nüüd pearõhk pandi luule asemel salajaste kohtuprotsesside protokollide avaldamisele.

1968.a. hakkas ilmuma regulaarne väljaanne "Khronika Tekushshikh Sobõtiõ" (Jooksvate sündmuste kroonika), mis tuleb välja iga kahe kuu tagant. See on pühendatud ainult informatsioonile, tehes teatavaks ühtlasi millist põrandaalust kirjandust on parajasti liikvel. Vabatahtlikele kaastöölistele antakse toimetuse poolt järgmine informatsioon: "Kui teil on meile avaldamiseks uudiseid, andke need üle isikule, kellelt saate käesoleva bülletääni ja teie informatsioon jõuab meieni. Ärge aga püüdke ühelgi juhul uurida, kes me oleme. Vastasel korral võetakse teid kui informante".

Ajakiri on võtnud enesele põhimõtteks kaitsta sõnavabadust ka siis kui publikatsioon selle sõnavabaduse väljendusega sugugi ei nõustu.

Siin on tüüpiliseks näiteks Moskva majandusteadlase, Fetisovi lugu. Fetisov astus 1966.a. kommunistlikust parteist välja protestiks destalinifitseerimise vastu. Ta kogus oma ümber kolm arhitekti, kes aktsepteerisid Fetisovi poolt propageeritava äärmusliku totalitaarsuse, shovinismi ja antisemitismi. See grupp väitis, et 2000 aastat on Euroopas võideldud kindla korra maksmapanekuks, kuid juudid on alati selle nurja ajanud. Hitleri ja Stalini ühistöö olnud juutide likvideerimiseks tarvilik ja seda tendentsi tuleks Venemaal ka pärast Stalini surma jätkata.

Fetisov soovitas ka tööstuste üleviimist Siberisse koos töölistega ja uuesti võimaldada talupoegadele patriarhaalseid eluviise. Kreml oli sellest äärmuslikkusest häiritud ja anti korraldus Fetisovi vahistamiseks. Lõpuks tunnistati kõik hullumeelseiks ja pandi luku taha. "Jooksvate sündmuste kroonika" kirjutas, et selliste fashistidega tuleks loogiliselt vaielda, kuid mitte neid vangistada.

Juhtideks on siin "lennusolevad toimetajad" keda väga harva tabatakse ja kes ka sel juhul kohe asendatakse uutega. Venemaa on suur riik ja alaliselt rändavaid illegaalseid toimetajaid pole kerge kätte saada. Aga KGB võrk on ju ometigi väga tihe?

Sellele vastas Londonis vabaduse valinud kirjanik Anatoli Kusnetsov et mõnda aega lasi KGB kass "samizdati" hiirtel rahulikult mängida kuna neid ei peetud küllalt ohtlikeks.

Ka praegu leitakse et "samizdat" ei tekit[illegible]rilist alarmi, kuna selles ei kritiseerita N. Liidu korda põhiliselt vaid ainult selle mõningaid väärnähteid. Moskva KGB ülem oli kord ütelnud, et ta võib soovi korral kogu põrandaaluse kirjanduse kahe päevaga hävitada ja paljud arvavad, et see pole sugugi tühipaljas hooplemine. Teisalt arvatakse, et "samizdatil" lastakse meeleldi vabalt tegutseda, kuna see on aurulaskmise abiventiil, mille ärajäämise korral võiks tekkida palju tõsisem protestiplahvatus.

Pole võimatu, et nii mitmedki teated põrandaalusesse pressi on KGB enese poolt sissekombineeritud. Siin võib meenutada, et tsaari politseiülem Sergei Zubatov organiseeris omal ajal ise ametiühinguid, et surmata töölist ametiühingute liikumist, milline taotles revolutsiooni. Tagatipus aga hakkasid just need, politsei poolt organiseeritud ühingud töölisi streike ning tsaarivastast tegevust korraldama.

N. Liidu olude spetsialist Aleksei Jakushev aga annab omapoolse seletuse: "KGB suudab äärmise efektiivsusega tegutseda vaid siis kui see tegevus on suunatud organisatsioonide vastu, kuid "samizdati" inimestel on väga informaalne töötamisviis. Esimesed neli või kaheksa koopiat kaovad kiiresti ja igaüks, kes need saab, paljundab omakorda neli või kaheksa koopiat. Seega on geomeetriline progressioon käigus. KGB-l on absoluutselt võimatu kõiki neid käsikirju jälitada, mis levivad käest kätte laial Venemaal."

Väga harvadel juhtudel on KGB kätte saanud kirjutusmasinate asemel trükipressid. Aastad tagasi leiti üks selline salatrükikoda Ukraina keldrist ja selgus, et selle omanikuks oli Jehoova Tunnistajate usulahk.

Teine trükipress saadi alles hiljuti kätte Tallinna sadamas olevalt aatomallveelaevalt, kus venelastest ohvitserid trükkisid põrandaalust kirjandust.

Ka paljundamismasinaid on N. Liidus vähe ja needki organisatsioonide kasutuses ning KGB kontrolli all. Siiski saavad põrandaalused kirjastused neidki mõnikord kasutada ja vähemalt üks juhus on teada, kus võeti tarvitusele mikrofilm — valitsuse poolt keelustatud Medvedevi "T. D. Lõssenko tõus ja langus", mille mikrofilmistatud koopia toimetati USA-sse ja kirjastati hiljuti Columbia University Pressi poolt inglise keeles. KGB tegelased aga kasutavad omalt poolt isegi elektronarvuteid, et stiili ja sõnadesageduse kaudu autorit kindlaks määrata ja väidetakse, et sel teel saadigi Danieli ning Sinjavski jälile. Kirjutusmasinail paljundatud käsikirjade algupära on Venemaal raske avastada, kuna need on peaaegu kõik ühesugused. Tulemusi võib tähejäljendi kindlaksmääramisel anda vaid algeksemplari või äärmisel juhul ka esimese koopialehe teaduslik uurimine. "The New York Times Magazine" kirjutab juhusest, kus üks koolitüdruk paljundas salaja usulist kirjandust ja sattus KGB küüsi. KGB mees konfiskeeris ta kirjutusmasina ja ütles: "Selle annate homme vastust parteiüksuse sekretärile". "Aga ma ise olengi selle parteiraku sekretär", vastas tüdruk üllatunult.

Selle peale hakanud KGB mees naerma ja annud kirjutusmasina tagasi sõnadega: "Hea küll, aga olge edaspidi ettevaatlikum."

Kui mõni nõukogude autori käsikiri toimetatakse läände, et seal tõlkida kogu maailmale tutvustamiseks, lisatakse tõlkele alati: "See saabus meile N. Liidust ilma autori teadmiseta. Me trükime selle ilma tema loata." See võib kergendada autori saatust, kuid ei päästa teda siiski kimbutamisest. Viis vene emigrantide väljaannet trükivad pidevalt "samizdat" kirjandust. Nendeks on Frankfurtis ilmuv kuukiri "Possev" (Külv) ja samas väljaantav "Grani" (Piirid), Pariisis ilmuv "Russkaja Mõsi" (Vene mõte), New Yorki päevaleht "Novoje Russkoje Slovo" (Uus Vene Sõna) ja ajakiri "Novõi Zhurnal" (Uus ajakiri).

Venelaste "dokumendid" saksa okupatsioonist

Aastavahetusel Tallinnas kirjastus "Eesti Raamatu" väljaandel ilmunud ja nüüd ka vabasse läänemaailma jõudnud dokumentide kogumik "Pruun katk", milles vaadeldakse dokumentide kujul sündmusel "Fashistide kuritegudest okupeeritud Eesti NSV territooriumil" on omastbast huvitav" ja iseloomulik väljanne sellepoolest, et see on koostatud ja toimetatud enneköike venelaste poolt.

Suureformaadilise raamatu saatesõnas märgitakse, et 138 esitatud dokumenti olevat "välja selgitanud" V. Joakimov, A. Matsulevitsh, M. Muzõkantova ja A. Saarniit ning E. Sadelson. Kui eelpoolsele lisada, et teose toimetajana eestlase E. Martinsoni kõrval esineb venelane A. Matsulevitsh ja toimetuse kolleegiumi koosseisu esikohal on venenimeline L. Barkov, võime täie õigusega öelda, et venelased on asunud dokumenteerima sõjasündmusi Eestis, kusjuures eestlastel nagu polegi palju kaasarääkimise õigusi.

Milleks nüüd, enam kui veerand sajandit pärast Teist maailmasõda, "Pruuni katku" nimeline dokumentide kogumik välja anti, selgub selle saatesõnast, kus muuseas märgitakse:

"Käesoleva kogumiku väljaandmisel on eelkõige mõeldud noorele põlvkonnale — nendele, kes ise pole olnud fashistide kuritegude vahetuteks tunnistajateks ja kellel praegu on raske ette kujutada fashistliku okupatsiooniga kaasnenud julmuse ja terrori ulatust."

Lähemal tutvumisel dokumentide kogumikuga "Pruun katk" selgub aga, et selle koostajail ja toimetajail pole "noorele põlvkonnale" midagi niisugust esitada, mis neid veendumusele viiks, nagu olnuks Eestimaal erakordne julmuse ja terrori ajajärk just siis, kui vene turoriaasta lõppes.

Toome selle tõenduseks-kinnituseks kasvõi niisuguseid "dokumente" 1944 a. suvest-sügisest nagu:

30. aug. 1944 on Lavassaare TKL laaoris tekkinud valvemeeskonna ja bandiitide vahel tulevahetus. Üks haavatasaanud bandiit, kes sattus valvemeeskonna kätte, seletas, et nimet. bandiitide grupp koosneb 8 Sauga valla ja 2 Pärnu linna mehest. Nende loosungiks olevat "Surm Saksa okupantidele ja nende sabarakkude'e . . ."

Viljandimaalt teatati 30. aug. 1944 Julgeolupolitseile, et "Suure-Jaanis tehi kindlaks 6 inimesest koosnev kommunistlik grupp kes olid moodustanud kohaliku täitevkomitee. See pidi tegevusse astuma Nõuk. vägede tulekul." Teate saatja, SS-obersturmführeri nime dokumendis ei esine, kuna "allkiri pole loetav." Üldse on esitatud "dokumentidena" rohkelt tavalisi rindelähedusi teateid mitmesugustest sõjalistest sündmustest, mille lõpul on allkirja kohal märkus "allkiri pole loetav." Nagu järgmine teade Võrumaalt, dateeritud 22. aprillil 1944.

See "dokument" kõlab sõnasõnalt järgmiselt: "21. apr. kl. 22.05 sõitis Võru poolt Petseri suunas õlgedega täidetud transportrong ca 1 km Piusa jaamast lääne pool raudteele asetatud miinile. Tee on purustatud nelja rööpme ulatuses.

Plahvatuse tagajärjel jooksis vedur ja 7 vagunit kraavi. Kaks raudteelast on vigastatud. Nimetatud saboraazhiakt on juba kolmas Piusa raudteejaama ümbruses . . ." Samas märgitakse veel: "Juba pikemat aega on usaldusmeeste poolt teatatud, et Meremäe vallas asuva Lepa küla metsas on maa-alune koobas, milles varjab endid kuni 30 mobilisatsioonist kõrvalehoidjat ja teisi poliitiliselt kahtlasi isikuid. Osa varjajaid on relvastatud. Koobas olevat äärmiselt hästi moondatud ning kuna praeguseni ei ole veel kindlalt teada koopa asukoht, siis ei ole selle likvideerimiseks saadud midagi ette võtta." Seegi "dokument" kannab allkirjana ainult "Referent", kuna allkiri "pole loetav."

Otse naiivsed on mitmed "dokumendid" Omakaitse ülematele, Poliitilise politsei referentidelt jt. telefoniliini läbilõikamise kohta, telefonipostide läbisaagimisest, juhtmete kokkusidumisest jne, nagu neid tuuakse Tartumaalt, Kiviõlist, Vaivarast jm. 1942. ja 1943. aastal.

Samaaegselt kui "Pruuni katku" veergudel on "dokumentide" nimetuse all toodud mitmesuguseid kribu-krabulisi teateid rindetagusest elust, kaasa arvatud maavanemate ja linnapeade korraldused elanikkonnale ja mõningaid väljavõtteid ajalehtedest, kus teadaandeliselt teatati, et Saksa sõjaväevõimude poolt on maha lastud tabatud vene langevarjurite varjajad või mõned tagaotsitavd kommunistid, on avaldatud ka mitmeid "Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu" läkitusi jne.

Üheks iseloomulikumaks "läkituseks" on lendleht 25. veebr. kuupäevaga 1944. a. Selles õhutati eestlasi sakslaste hävitamisele ja venelaste tagasitulekule teed tasandama sõnadega: **"Hävitage sakslasi nende taganemisel! Selleks, et eestlane võiks elada, peab sakslane surema! Pidage seda meeles ja kandke hoolt, et need Hitleri röövsalgad, keda teie näete ja võite tabada, ei pääseks eluga põgenema Eestimaalt. Pidage arvet kõigi kuritegude kohta, mis sakslased ja nende käsilased Eestis on toime pannud! Märkige üles põletamisi, tapmisi ja vägivallategusid toimetavate saksa väeosade numbrid ja isikute nimed, et meie võiksime nad tuua rahva kohta ette, ükskõik kuhu nad ka ei põgeneks."**

Samas läkituses kutsuti "Eestimaa kalleid vendi ja õdesid" kohtadel välja kuulutama nõukogude võim — "Organiseerige Rahva Omakaitsesalku Nõukogude võimu kaitseks ja võitluseks sakslaste vastu!", mis jäi aga hüüdjaks hääleks, sest enne punaarmee saabumist Eestisse 1944. a. sügisel ei toimunud kuskilgi midagi taolist.

Muidugi ei puudu "Pruunis katkus" mitmesugused aruanded ja statistilised tabelid selle kohta, kui palju kogu Eestis või üksikutes linnades inimesi sakslaste poolt vahistati ja ka hukati. Kas need arvulised andmed aga tõele vastavad või on lihtsalt "laest võetud", seda ei dokumenteerita "Pruunis katkus" ühelgi leheküljel, kus sageli raporteerija "allkiri pole loetav."

Tallinnas ja Harjumaal olevat 1941. a. lõpuks "vabaduses viibivate kommunistide kohta valminud tagaotsitavate nimekiri" sisaldanud 11.000 isikut, kuna tagaotsitavate kahtlusaluste kartoteegis olevat sakslastel olnud ca 21 000 isikut.

Pärnu vangilaagri komandanti kokkuvõttel olnud 15. sept. 1941. a. Pärnu vangilaagris üldse 695 isikut, neist 520 meest, 58 naist, 30 mustlast ja 87 juuti. Viljandis olevat aga vahistatu hulk olnud 21. nov. 1941 1178, kelledest 289 isikut olevat eksekuteeritud.

Kõnesolev propagandaline dokumentide kogumik pole esimene selletaoline väljaanne Eestis. Võrreldes 1947. a. ilmunud ligemale 600-leheküljelise koguteosega "Saksa fashistlik okupatsioon Eestis aastail 1941—1944", on "Pruun katk" otse lapsikult naiivne ja isegi propagandalistest eesmärkidest lähtudes naiivselt koostatud ja toimetatud, mis "nooremale põlvkonnale" määratuna ei suuda saksa okupatsiooniaegsest julmusest ja terrori ulatusest midagi usutavana esile manada.

TÄNAPÄEVA IDA-VIRUMAA

Algus lk. 1

terrikoonikute sik-sakid, läänes ja lõunas vahelduvad heinamaametsad tumedate kuusikutukkadega, aga idakaares sinetab kauge silmapiirini ühtlane metsadesamet, mille vahel helgib üksik järvesilm — Konsu järv."

Kõik Narva jõe ääres asuvad külad (Permisküla, Kuningaküla, Gorodenka, Karoli, Jaama, Vasknarva ja teised) hävisid "sõja ajal, kuid ehitati varsti pärast sõda jälle üles."

Alles olevat siiski Permisküla metskonnas leiduv Eesti suurim looduslik pärnamets. Jaama külas olevat nüüd mälestusmärk Narva jõe ääres toimunud lahingute tähistamiseks. Vasknarva kohta üteldakse, et see on "suur vene elanikkonnaga küla Narva jõe ülemjooksul. Enne sõda oli seal 280 majapidamist, mis kõik viimase sõja lahingute käigus hävisid. Varsti pärast sõda küla taastati. Matkajaile on Vasknarvas vaatamisväärsuseks ordulossi varemed, mis küla keskel jõe kaldal on säilinud." Vasknarvast olevat võimalik sõit liinilaevaga Narva.

Jõhvi-Tartu maantee olevat saanud mustkatte ja teed olevat mitmes kohas õgvendatud. Iisaku kirjelduses näidatakse, et "pärast sõda on Iisaku tublisti kasvanud: asula lääneservale on kerkinud metsatööliste elamurajoon. Ka asub seal Alutaguse metsamajandi keskus,uus kaheksaklassilise kooli hoone, söökla ja kauplused." Sellele lisatakse äveel, et "asula lääneservas, Mäetagusele viiva maantee ääres on Iisaku kalmistu, mille huvitavamateks vaatamisväärsusteks on Peepude, põlise kohaliku suguvõsa kiviristid XVII sajandi keskelt."

Toilas asuvat "Virulase" kalurikolhoos ja Toila Kalakonservikombinaadi keskus. Kombinaat asutati juba aastal 1945 ja tal olevat praegu 3 tshehhi: Toila, Narva-Jõesuu ja akvere, ning 6 kalavastuvõtu punkti. Toodanguna antavat igas ööpäevas kuni 25 000 tingtoosi kalakonserve. On loomulik, et nende konservide tarbijaiks ei ole eestlased, vaid nende "peamisteks tarbijateks on Moskva, Ukraina ja Valge-Vene, kuhu läheb üle poole kogu toodangust. Lisaks saadetakse Toila konserve ka Araabiasse, Bulgaariasse, Tshehhoslvakkiasse ja mujale."

Vaivara kohta märgitakse, et selle asula "ümbrus sai Suure Isamaasõja aastail tugevasti kannatada. Lahingutuled põletasid maha enamiku maju. Täielikult hävis ka 1876. aastal ehitatud suurte kaarakendega ümartorniga ja massiivse portikusega Vaivara kirik."

Vaivara Sinimägede lõunanõlval asuvale sõjakalmistule olevat maetud Sinimägede lahinguis (1944. aasta veebruarist septembrini) langenud nõukogude sõdurid.

Sõja ajal hävis ka 33 talust koosnev Mustjõe küla. Küla varemeile ehitatavat nüüd uus Eesti Elektrijaam (teine suurettevõte Balti Soojuselektrijaama kõrval), mille "esimene blokk on juba käiku lastud. Kaugele üle Kohtla-Järve rajooni uhkeldab selle hiiglase veerand kilomeetri kõrgune korsten."

Mustajõelt võivat rännata mööda laia betoonteed Sirgala karjääri. See anti ekspluatatsiooni aastal 1962. Vaatamisväärsuseks olevat seal karjääride põhjas liikuvad 15-kuupmeetrise kopamahuga sammuvad ekskavaatorid.

Kiviõli juures "läheb maantee hiigel tuhamägede juurest mööda. Üks nendest on oma sajameetrise kõrgusega ühtlasi Baltimaade suurimaks tehismäeks.

Ilma nende võimsate püramiidideta oleks see ilmetu lauskmaa võrdlemisi troostitu." Kiviõli kaevandus andvat aastas üle 1 450 000 tonni põlevkivi.

Sonda on rajooni suurim metsatööstuskeskus. Asulat "läbib Tapa-narva raudtee. Põhja poole suundub sealt Aseri laiarööpmeline, lõunasse Mustvee kitsarööpmeline raudtee. Enamik asula elanikkonnast tegeleb metsatööstusega, kas selle ülestöötlemisega, väljaveoga, laadimisega või ümbertöötamisega. Sondas asub ka auvere Metsakombinaadi suurim lauatehas, samuti Tudu Metsamajandi keskus."

Peipsi põhjarannik on nüüd suvitusrajoon, kuhu juba aastal 1962 rajati Kauksi turismibaas. Ka selles suvitusrajoonis domineerivad venelased. Näiteks üteldakse, et "paljud Leningradi inimesed veedavad siin seni veel rahulikus rannas kogu oma suvepuhkuse."

Täiesti uue asulana esineb Kohtla-Järve rajoonis Oru briketitootjate asula.

Selle ehitamine algas 1958. aastal. Oru asub Jõhvist 12 km ida pool, Leningradi maanteest üks kilomeeter lõunasse. Asula rajati Oru raudtee jaama lähedale metsa. Üteldakse: "Üksteise järel kerkisid mändide vahele mitmekorruselised elamud, koolimaja, kauplused, lasteaed jne. See onngi Oru omapära, et majad asuvad looduslikus männipargis." Asula ehitamise põhjustas Oru briketitööstuse rajamine. Esimese toodangu andis Oru Turbakombinaat 1964. aasta lõpul. Aastal 1967 'saaputas esimene järk projekteeritud võimsuse (125 000 tonni briketti aastas). 1968. aasta lõpul lasti käiku ka turbakombinaadi teine järk ning nüüd on Oru turbatööstus suurim taoline Europas."

- UU

Evangeelsed koosolekud Norrköpingis

Laup. 18. apr. kl. 18.00 Tabernaakli kirikus, Kungsg. 26.

Perek. Laur Stockholmist teenib jumalasõna ja lauluga.

Kõik kaasmaalased teretulnud!

EESTI ÜLIÕPILASTE SELTSI
kirjastusel ilmunud väljaandeid:

ALBUM XII, Stockholm 1955, 154 lhk.	Kr.	16:50
ALBUM XIII, Stockholm 1960, lhk.	Kr.	16:50
ALBUM XIV, New York 1965, 200 lhk.	Kr.	22:—
ALBUM XV, Stockholm 1970, 263 lhk.	Kr.	25:—
HENNO LENDER "Eesti Üliõpilaste Selts 1870—1905, biograafilisi andmeid", Stockholm 1965, 94 lhk.	Kr.	22:—
HENNO LENDER "Eesti Üliõpilaste Selts 1906—1918, biograafilisi andmeid", Stockholm 1970, 103 lhk.	Kr.	25:—
ARTUR TASKA "Sini-must-valge värvikolmik eesti luules", Stockholm 1959, 126 lhk.	Kr.	11:—
HENNO LENDER "Eesti Üliõpilaste Selts avalikus valguses, arvamusi ajavahemikul 1882—1914", Stockholm 1968, 48 lhk.	Kr.	5:—

Tellida: EÜS-i Rootsi Koondus Stockholmis, Regeringsgat. 24, 111 53 Stockholm, pgiro 50 41 62.

Akad. eksamid

Toronto ülikooli arstiteaduskonna lõpetas **Arvo Alfred (Aaslepp)**, pärit Hiiumaalt. Ta asus tööle Toronto idapoolses keskhaiglas. Ta on lõpetanud varem Wheatoni ülikooli BSc kraadiga USA-s, kust ta sai stipendiumi arheoloogilisteks uurimusteks Iisraelis. Ta viibis Iisraelis terve aasta.

Stockholmi ülikooli lõpetas keelte alal fil. kand. astmega **Maimo Ruth Saarsen** Södertäljest.

● **Rahvusvahelisel hambaarstiteadlaste uurimiskonverentsilt (Association for Dental Research) võttis osa biokeemia magister Heinz Ederma, kes valmistab doktoritööd sülje valkainete koosseisu ja hambakiri koosseisu küsimustes.**

● **Seabrooki eesti kirikus õnnistati leerinoored Riina Kikas, Rory Kristiansen, Ene Märska, Aavo Reinfeldt, Urve Reinfeldt, Virge Tullus ja Harry Virunurm. Leeriõpetajaks oli Hans Rebane.**

Asjatundjaks Åbo Akademile

Turus asuva soomerootsi ülikooli, Åbo-akadeemia, vakantse kunstiajaloo professuuri täitmisel on üheks asjatundjaks kandidaatide kvalifikatsioonide selgitamisel kutsutud Stockholmi ülikooli ja end. Tartu ülikooli kunstiajaloo professor Armin Tuulse.

OLLI veste:

Autoavarii

I

"Hallo, hallo!" hüüdis autosportlane Nyyrikki Ilokiito ärevalt ootavale omastele (telefoniga linna). "Me oleme nüüd siin!"

"Kes?"

"Auto ja mina."

"Ahah, kus iin?"

"Kraavis. Maantekraavis kohtis kena. Siin kasvavad kollased lilled ja kanapojad."

"Oi-oi seda lugu! Sõitsid kraavi! Kas said vigastada?"

"Pole kriimugi. Isegi kingad ei saanud märjaks."

"Ja kuidas on autoga lood?"

"Pealnäha pole sellel viga.

Aga edasisaamisega on asi kehv. Ei saa kuidagi kraavist välja. Helistage Juppise autoremonditöökotta, las saadavad tehnilise abi auto. Siia on 23 kilomeetrit. Tundemärgid: kollane lill nööpaugus ja sinine auto kraavis. . ."

II

Möödus kaunike hulk aega, et Nyyrikki Ilokiito uuesti ärevusse sattunud omaksed helistasid Jupise autoremonditöökotta ja küsisid:

"Kas on midagi kuulda härra Ilokiito autost, millele teie firma avariimasin pidi järele sõitma?"

"Noh, selle auto me pukseerisime juba ammu linna. Mootor oli kraavisõidul viga saanud, nii et auto omal jõul ei liikunud. Praegu on ta siin töökojas."

"Ja kus on härra Ilokiito ise? Kas tema ei tulnud ühes?"

"Tuli küll. . . samune, et. . . tuli küll. Kohe linna jõudmisel viidi ta kiirabiga haiglasse."

"Oooh. . . Niisiis ikkagi!"

III

"Härra Ilokiito, jah, "ütles haigla, "temaga on asjad pahad. Väga raske seisukord. . ."

"Oih, kas eluohtlik?"

"Jah, natukese aja eest katsus ta sanitarile tooliba pähe lüüa . . .ee, kas te ehk küsisite, kas tema enda elu on ohus? Ei ole. Mitte sugugi. Varsti on terve."

"Kustkohast ta vigastada sai? Kas mõni luu on murdnud?"

"Ta pole üldse vigastatud. Füüsiliselt Ta on murdnud hingeliselt ja see kutsus esile raske hüsteerilise märatsemishoo."

"Kas ta lõi pea ära?"

"Ei löönud. Ta katsus teistele pähe lüüa."

"Mis siis temaga on juhtunud?"

"Tal tuli istuda rikkis mootoriga autos, mida töökoja auto linna pukseeris. Niiviisi pidi ta paarkümmend kilomeetrit vahtima teist, eesliikuvat autot, millest tal polnud võimalik mööda ajada. Mitte mingil moel! Talumatu olukord temataolisele autosõitjale! Närvid ütlesid üles."

SIIT ja SEALT

● **Inglismaal tähistas 80 a. sünnipäeva Joan Vallas, kes on eesti kaubalaevastiku kõige vanem laevamehaanik, 1961 a. alates elab ta aga kulval maal, omades moe- ja rõivaäri. Merel sõitu alustas ta a. 1907. Alul vene, pärast eesti laevades. Teise maailmasõja ajal sõitis ta inglise laevastikus. Teda autasustati pärast Vabadussõda riigivanema poolt mitmete laevade päästmise eest Eestile. Võttis osa Vabadussõjast ja oli sõja lõpul mehaanikuks auralaev "Lucial", mis koos metsalaadungiga viis Inglismaale hoile Eesti vabariigi kulla (mille nüüd inglased venelastega kokku leppides rekvireerisid).**

● **Kitcheneri E. Selts pidas oma peakoosoleku 4. veebruaril. Senine esimees A. Voitre valiti uuesti Seltsi esimeheks ühel häälel Teisteks juhatuse liikmeteks valiti Asta Glaaser, Karl Aun, Voldemar Kangro, Richard Herne, Erik Jaanus ja Kalju Jaason. Asemikkudeks Helle-Mall Paas ja Ilmar Jõgi. Olgu tähendatud, et Kitcheneri E. Seltsi kuuluvad eestlased ka ümbruskonnast, väljaspoolt Kitchenerit.**

Leinateateid

Schenectadys, USA-s suri 3. aprillil Alma Kõrge, n-na Kattai, sünd. 28. mail 1899 Valgas.

Long Islandil, USA-s suri 4. aprillil Lina Linnas, n-na Saks, sünd. 18. apr. 1922 Tallinnas.

New Yorgis suri 31. märtsil Elisabeth Maidla, sünd. 24. sept. 1906.

Tallinnas suri 13. märtsil Marie Rajandi, n-na Rosenstrauch, sünd. 5. dets. 1875.

Lustiveres suri 8. märtsil Marie Inno,r-na Kass, Sünd. 3.mail 1883.

Ludwigsburgis, L.-Saksamaal suri 1. aprillil Renate Taimsalu.

Brentwoodis Inglismaal suri 19. juunil 1969 Rosalie Taimsalu.

†

Armast sugulast

Olga Kao'd

mälestavad leinas

HELMI KULDASSAAR

ja

LAPSED PEREKONDADEGA

†

Kallist perekonna sõpra

Emilie Wiin'i

mälestavad leinas

HILJA ja AGO PARTEL

ja LAPSED

Marie Pillam'i

matusetalitus

toimub Västberga surnuaia kabelis reedel, 17. aprillil kell 14 (mitte kl. 16, nagu varem teatatud).